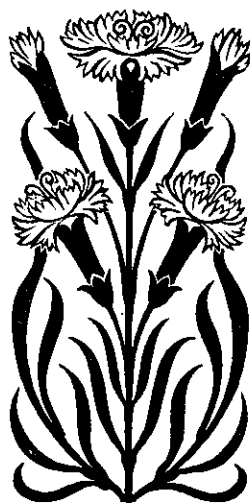

NGA MAHI A TE
HUI O TE HAHI
MAORI O TE ATIRI-
KONATANGA O WAI-
APU I TU KI KAWA-
KAWA I TE 21 O NGA
RA O MAEHE, 1910. ♣

♣ TURANGA: NA TE
WIREMU HAPATAITA
KI TE PEREHI KI TE
RAUKAHIKATEA, 1910.

1916
MAY
1916

NGA TANGATA O TENEI HUI.

TUMUAKI : TE PIHOPA.

MINITA :

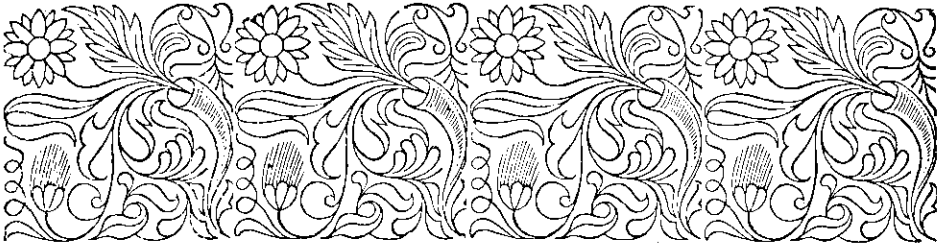
TE WIREMU HAPATA : *Atirikona.*

AHIPENE RANGI	...	...	...	Turanga
TIMUTIMU TAWHAI	...	...	...	Manara
NIKORA TAUTAU	...	...	...	Tokomaru
PARAONE TUREI	...	...	...	Warepona
POHIPI KOHERE	...	...	...	Ranitikia
REWETI KOHERE	...	...	...	Kawakawa
RUTENE TE AIHU	...	...	...	—
HONE WAITOA	...	...	...	—
MATENGA WAAKA*	...	...	...	—
MOHI TUREI*	...	...	...	—
PINE TAMAHORI*	...	...	...	—

MAI REIMANA :

Hone Te Rua	...	...	...	Te Kaha
Wiri Ranj	...	...	...	Te Kaha
Poneke Huihui	...	...	...	Manara
Apirana Pahina	...	...	...	Manara
Hori Tohunga	...	...	...	Tokomaru
Peta Potini	...	...	...	Tokomaru
Hatara Te Awarau	...	...	...	Warepona
Eru Moeke*	...	...	...	Warepona
Wiremu Kerehi	...	...	...	Tuparoa
Hakopa Haerewa	...	...	...	Tuparoa
Paratene Data	...	...	...	Te Horo
Hoani Huriwai	...	...	...	Te Horo
Hakaraia Mauheni	...	...	...	Ranitikia
Hori Korohina	...	...	...	Ranitikia
Hati Houkamau	...	...	...	Kawakawa
Hirai Dahue	...	...	...	Kawakawa

*Kihai ena i tae ki te Hui.

HE TUHITUHI

I NGA MAHI A TE HUI A TE HAHĪ MAORĪ O TE
ATIRIKONATANGA O WAIAPU I TU KI TE KAWA-
KAWA I TE 21 O NGA RA O MAEHE, 1910.

NO te 20 o nga ra o Maehe i mine a nga tangata o te Hui me te
hunga katoa ki te karakia. I te iti rawa o te whare-karakia
i tu nga karakia o te Ratapu ki te whare hooro. I te mutunga o
te karakia i te whare hooro ka whakatakotoria te Hapa a te Ariki
ki te whare-karakia ki Tipene, e 63 nga tangata i tango i te Hapa.
Ko te moni kōhi e £3/8/11, hei utu i te tanga i nga korero o te hui.

No te ata o te 21 o nga ra ka tu te hui ki Hinerupe whare. I
te karangarangatanga i nga ingoa whakao ana ko enei tangata :—

Minita :—Te Wiremu Hapata, Ahipene Rangi, Nikora Tautau,
Timutimu Tawhai, Paraone Turei, Poihipi Kohere, Rutene Te
Aihu, Reweti Kohere, Hone Waitoa.

Mangai Reimana :—Hone Te Rua, Wiri Rangi, Poneke Huihui,
Apirana Pahina, Hori Tohungia, Peta Potini, Hātara Te Awarau,
Wiremu Kerehi, Hakopa Haerewa, Paratene Ngata, Hakaraia
Mauheni, Hoani Huriwai, Hori Korohina, Hati Houkamau, Hirai
Ngahue.

I te mutunga o te karanga i nga ingoa ka mea te Pihopa kua tu
te hui. Ka mutu te inoi ka whai-korero te tumuaki.

TE WHAI-KORERO A TE PIHOPA.

OKU teina, Minita, Mangai Reimana :—
He koanga ōkai tenei ki ahau—toku
tuunga tuatahi hei tumuaki mo te Hui o te Hahi
Maori. Ka maha noa atu oku tau e nui ana
oku whakaaro ki te iwi Maori me te hiahia ano
kia whiwhi koutou ki te pai. I puta atu toku
whakawhetai ki te Atua mo te uaua o ōa mihi-
nare i tae wawe mai ki konei hei whakatahuri
i o koutou tupuna i te pouritanga ki te marama-
tanga, i te kaha o Hatana ki te Atua. He mea
whakamiharo te tere o te iwi ki te whakarongo
ki te Rongopai ina kauwhautia ki tenei whenua.

Ka nui toku pouri, toku whakama hoki mo nga tikanga kuware, pohebe i tupu ai nga pakanga i heke iho ai te aroha o te Maori o te Pakeha. Ki toku whakaaro ia kua mate noa atu te riri, kua uru tahi hoki te iwi Maori te iwi Pakeha ki te whakawhiwhi i Hahi ki te pai. Ka nui toku hari, toku koa i toku ropona i te mau tonu o te whakapono o o koutou tupuna, i te pai hoki o a ratou mahi i taua wa raruraru: he mea pai kia maharatia to ratou whakapono a ratou mahi; he tauira hoki era mo te pai.

E kore rawa au e wareware ki nga pai o te mahi i waenganui i a koutou a nga Pihopa i mua nei i a au, ara a Te Herewini, a Te Wiremu Parata, a Te Tuati, a Te Wiremu Renata. Ka maha nga tau e mahi tonu ana a Pihopa Wiremu katahi ka tukua te mahi ma tetahi atu, he ahakoa ra e kore rawa e mutu ona whakaaro, tona aroha ki te Pihopatanga, ki te iwi Maori. Kia puta tonu a tatou inoi ki te Atua Kaha Rawa, kia pai Ia kia tukua tana pononga kia okioki ia i ana mahi taumaha, ki noho kia waenganui i a tatou, hei ahina i a tatou ki ana kupu ki ana inoi. E kore rawa hoki tatou e wareware ki nga mahi, ki te atahai, a te Atirikona kua mate nei, ka whakataukitia nei ana mahi pai ki te Pihopatanga nei. He roa rawa te whakahua i nga inoa o etahi atu i kaha nei ki te mahi pai ki a koutou.

Ko te mahi ma koutou, kia mahara ki te huanga e tohutohu nei i a koutou, kia whakarongo ki a ratou whakahauanga, kia pono hoki te pupuri i nga tikanga o te Hahi i noho nei o koutou tupuna, kei akina, kei kahakihakina e nga hau katoa o te whakaako he, kei kumea ketia koutou e nga kai whakaako katoa e pokanoa nei ki te kauhau i tetahi Ronopai hou. Tenei ano etahi mea hei whakaarohanga ma tatou:—

1. *Te Matenga*.—Hei te tau 1914, ki te aroha mai te Atua ki a tatou, ka tae tatou ki te rau tau o te unga mai o Te Matepa ki tenei motu, o te whakatokanga o to tatou nei Hahi. Kia meinga taua tau hei wa whakawhetai ma te iwi Maori ki te Atua Kaha Rawa mo nga hua pai katoa o te matepa o te Karaiti kua riro nei i a

koutou. Ko te mea e tau ai to koutou whakavhetai koia tenei: kia nui haere te ōkai karakia, ki whakakotahitia te hahi, kia kaha te hahi ki te mahi, ki te whakarite i ana ake mea.

2. *Whakahaere Tikanga*.—Tera pea koutou kei te mohio ki te Komiti i whakaritea e Hinota nui ki te kohi moni i te Pakeha hei ahina i te taha Maori o te Hahi kua whakakahoretia, kua whakaritea tetahi Komiti hou. Kua mea mai taua Komiti tera e kohia he moni mo ōa wahi pouri anake o enei Pihopataŋa e kauwhautia ai te Rongopai ki reira. Ina hoki ka tukua atu ma ia pariha ma ia pariha te kohi moni hei oraŋa mo tona ake Minita. Ka nui hoki toku hiahia kia tae atu te oraŋa mo te Minita ki te £100, kia nuku ake ranei. E taea ranei tenei? Ka taea ano, me ka whakaaro te iwi Maori ki ōa mate o te Hahi, me ka puta to koutou uaua kia tupu haere ai taua Hahi. Tera e whai hua tonu te Tahua oraŋa Minita tera pea hoki e tapiritia te £15 i whakaritea e te Atirikona—ōa toeŋa ia ma koutou e whakarite kia £100 ma te Minita. Kei te tupu ake te Hahi, kati te ahua tamariki. He marama hoki ta te Kawenata Hou kia ora te Minita i ōa mea hoatu noa a te whakamineŋa. Ko te mea pai kia tu te kohikohi i ōa Ratapu katoa, kia whakaritea hoki he Komiti i ia Pariha, i ia Pariha hei tiaki i te moni hei tukutuku tonu i te oraŋa mo te Minita. He mea nui hoki kia watea te Minita i ōa rarurara o te mahi kai, kia whakapaua katoatia ai tona kaha ki te mahi minita. Kahore rawa a te Atua paiŋa ki te tikanga kia whakamutua e te Minita tana mahi Minita kia tahuri ke ai ia ki te mahi kai.

3. *Whare Minita*.—Tera ano tetahi mea kia mahia wawetia, ara te haŋa i te whare Minita i ia pariha i ia pariha kia whai kaiŋa ai ratou ki te wahi e minita ai ratou, kia watea ai ratou ki te korero pukapuka. Tetahi mate o te Hahi o naiane he kore Minita, eŋari e kore ōa taitamariki e pai kia whakapaŋa hei minita ki te kore he oraŋa, he whare Minita hoki.

4. *Whare Karakia*.—Kua roŋo ahau e ōkai nui ana te iwi ki o ratou whare karakia i etahi

pariha—i etahi pariha ka tukua te whare karakia kia takoto noa ana. He mea pai te haŋa i te whare karakia. Pai ke atu ia te mahara ko te whare karakia he Whare ma te Atua, ko te mea pai hoki mo taua whare ko te ata tiaki, te whakapai tonu. Ka pehea mai te Atua me ka wareware noa matou ki tona Whare. E kore ianei e mea he wareware tera ki a Ia ano? Ko te tikanga pai mo te whare Minita, mo te whare karakia me inihua, me tuku hoki ki etahi kairupuri (Trustees) hei pupuri mo te Hahi.

5. *He Kai-mahi Wahine.*—Ka puta taku whakawhetai ki ŋa wahine e mahi ana i waenganui i a koutou i te iwi Maori. He tumanako hoki toku kia tokomaha noa atu aua wahine. Ki taku mahara ko te mea pai kia takirua ŋa wahine pera ki te wahi kotahi. Ko te mea pai hoki kia mohio tetahi o raua ki te tiaki turoro. He mahi pai tenei ma ŋa kotiro kua puta mai i te kura i Hukarere.

6. *Kai-karakia.*—He mahi pai te mahi a te Kai-karakia, he taŋa hoki tera ma te Hahi—Ka nui toku hiahia kia kurangia ŋa Kai-karakia e ŋa Mihinare kia kaha ai ratou ki ta ratou mahi nui. E mea ana ahau kia tukua he raihana ki te Kai-karakia hei tohu he mana tona ki te mahi.

7. *Kupu Whakamutunga.*—He mea pai kia whakaohokia ŋa taŋata o te Hahi ki te ŋakau karakia. Eŋari kia matua whakapaingā tetahi pariha katahi ka haere te taŋata ki reira whakaoho ai, kia ata whakaarohia hoki ŋa hua o taua mahi whakaoho, ara kia whakaritea he karaihe Paipera, he kura hoki mo te Whakau. Ko te Whakau te wa e maia ai te taŋata ki te whakaae nui ko te Karaiti tona Ariki, ma reira e tokomaha ai, e ŋakau nui ai te huŋa taŋo Hapa. He tautoko taku ki a tohe etahi o koutou kia whakarerea te kai waipiro, ka pehia hoki ŋa hiahia kino katoa o te kikokiko.

Ma te Atua e tohutohu, e manaaki ŋa mahi a tenei Hui. Ma te Wairua Tapu tatou e arahi kia mahi tahi tatou kia whai-pai ai te iwi Maori. Kia mahara koutou ki te whakapono o o koutou tupuna me te mahi tonu i ŋa mea katoa e tukua e te Atua hei mahiŋa ma koutou.

NGA MOTINI.

1. I whakaritea a Rev. R. T. M. Kohere hei kai-tuhituhi i nga mahi a te Hui.

I whakaurua enei tangata ki te Hui kia puta ai a ratou korero :—

Wi Takeke, Horomona Paipa, Pita Pokia, Hare Haupapa, Horomona Te Hui, Hohepa Waiheke, Hori Mahue, Wi Houkamau, Rev. F. C. Long.

2. Na Hori Tohungia raua ko Rev. Nikora Tautau :

“ He mihi tenei na tenei Hui mo te whai-korero a te Pihopa, he mea atu hoki kia tukua tenei whai-korero ki roto ki nga mahi a te Hui o te Hahi.”

Whakaaetia ana.

3. Na Wiremu R. Kerehi raua ko Hakopa Haerewa :

“ Kia puta te kupu a tenei hui ki te Komiti ki Tuparoa, kia whakaputa i nga moni a Apera-hama Tamihere i ruha i nga mahi o te whare minita me nga taiepa o te kaiha o te hahi i Tuparoa.”

Whakaaetia ana.

4. Na Rev. Nikora Tautau raua ko Rev. Ahipene Rangi :

“ He mihi na tenei Hui kia Pihopa Renata Wiremu, ka oti nei te wehe atu e tona korouata. He whakawhetai hoki ki te Atua, mo tana whakariteha ia Aweriri hei pihopa tuwha mo Waiapu.”

Whakaaetia ana.

5. Na Rev. Nikora Tautau raua ko Paratene Ngata :

" He tonono tenei na te Hui ki te Minita Maori kia whakamaoritia te ture marena me nga take hoki o te Rehita Maori kia marama ai."

Whakaaetia ana.

6. He patai na Rev. Nikora Tautau :

" E taea ranei te whakamaori i nga raihana marena a te Pihopa ka tukutuku ai kia minita kia Minita Maori?"

I utua e te Tumuaki :

" E taea ano. Maku e whakarite."

7. He patai ki te Upoko o te Hui na Rev. Nikora Tautau :

" He pehea te rereketanga o te raihana marena a te Kawanatanga i ta te Pihopa?"

I utua e te Tumuaki :

" Ko ta te Hahi tikanga kia matua karangatia i nga Ratapu e toru katahi ka marenatia. Ko te Raihana a te Pihopa, he tikanga e watea ai te tangata i te karanga-marena. He mea mau tonu ta te Hahi Marena. Ko te Raihana a te Kawanatanga he mea whakarite e te paremata mo te pakeha kia kaua ia e marenatia i te mea kahore ano kia tukua te Raihana e te Kai Rehita."

8. He patai na Rev. Nikora Tautau :

" He aha te take i kia ai ta te pakeha hui he Hinota, ko ta te Maori he hui, he poari hoki no te Hahi?"

I utua e te Tumuaki :

" Ko te Hinota te hui hei whakahaere i nga mea o te Hahi puta noa te Pihopatanga katoa. Ko ta te Hui o te Hahi Maori he whakahaere i nga mea mo te taha Maori i tona takiwa anake."

9. Na Rev. Nikora Tautau raua ko Rev. Ahipene Rangi :

“ He whakaatu tenei na tenei Hui i te nui o te pouri o te aroha i te weranga o te whare-karakia nui i Manutuke ; a he whakaatu hoki i te koa mo te rogo, e whakaoranga ana taua whare.”

Whakaaetia ana.

10. Na Hirai Ngahue raua ko Wiremu R. Kerehi :

“ Kia whakaurua te tikanga a te Hahi Pakeha e hoatu nei i nga ohaoha o te Ra Aranga hei whakaaro ki te minita o te Pariha, ki roto i te Hahi Maori, i te mea he tikanga pai tenei hei whakamahara i te pariha kei a ratou ano te oranga mo to ratou minita, hei huarahi hoki hei whakaputanga i te aroha.”

Whakaaetia ana.

11. He patai na Rev. R. T. Kohere :

“ He patai ki te Tumuaki ki tona whakaaro mo te whakavhetai i nga wahine he mea marena raihana nei ki te tuku hoki i nga tangata pera ki te Hapa a te Ariki.”

I utua e te Pihopa :

“ I te mea kua pa te manaaki a te Hahi ki marena, e tau ana te wahine kia pa ki te Hapa a te Ariki, kia whakaputaina tona whakavhetai ki te whare karakia. Ki te kore te wahine e whakaae ki te Hahi marena e kore e tau ki aua mea.”

Whakaaetia ana.

12. He patai na Peta Potini :

“ E taea ranei e te Tumuaki he huarahi mo te wahine i moe i te tangata he marena tona, ara he huarahi e tango ai ia i te Hapa a Te Ariki ?”

I utua e te Pihopa :

“ Kahore he huarahi e tango ai te tangata, wahine ranei i te Hapa a te Ariki i te mea e takahi ana i nga tikanga i whakaritea e te Ariki.”

13. He patai na Hori Korohina :

“ Kei te pehea te ahua o te moni i kohia i te Hui i tu ki Waiomatatani i whakaritea nei hei whānāi minita ? ”

I utua e te Atirikona :

“ Ko te kōhi i taua Hui ki Waiomatatani i kiia £1037/15/6. Kahore aku paunga ki taua moni. E ngari i pau pea te nuiā o taua moni ki ngā raruraru o te Hui. Heoi ano te mea i tukua ki te Atirikona e £318/1/5. Kei ngā kaupupuri tera ki Nepia. ”

14. Na Paratene Ngata raua ko Wiremu R. Kerehi :

“ Kia whakapumautia e te Tumuaki me tenei Hui ngā moni ahina i ngā oranga minita o ngā pariha o Waiapu. ”

Whakaaetia ana.

15. Na Rev. R. T. Kohere raua ko Atirikona Wiremu :

“ He whakaaro tenei no tenei Hui ko ngā moni aroha katoa ki te Hahi Maori a te pakeha mā ngā Pihopa e whakaaro te tukuhēngā. ”

Whakaaetia ana.

16. Na Hori Korohina raua ko Rev. Nikora Tautau :

“ Kia panuitia te kaute o ngā moni katoa e kohia ana hei whānāi minita mai o mua a tae mai ki naianei hei maramatanga hoki ki te iwi. ”

Whakaaetia ana.

17. He patai na Horomona te Hui :

“ Kei te pevheatia ngā oranga o ngā minita o Tuparoa, o te Horo, kaore nei aua pariha e pouaru ana ? ”

I utua e te Atirikona :

“ Ko te hua o aua oranga i hoatu ki te minita nana te mahi ki aua pariha pouaru. ”

18. Na Rev. N. Tautau raua ko Rev. Timutimu Tawhai:

“He mihi na te Hui katoa mo te pai me te kaha me te matareka o te atavhai o te pariha o te Kawakawa i te hui. Auahi ana te nui o te manaaki.”

I whakamutua e te Pihopa ki te manaakitanga.

I panuitia i whakapumautia.

Maehe 21, 1910.

A. W. WAIAPU, *Upoko.*

TAHUA ORANGA MINITA.

Mohaka	...	£	200	0	0
Wairoa	...		200	0	0
Nukutaurua...			200	0	0
Turanga	...		400	0	0
Manara	...		429	1	6
Tokomaru	...		368	13	9
Wharepona ¹	...		326	0	2
Tuparoa ¹	...		400	0	0
Te Horo ²	...		400	0	0
Ranitikia ²	...		216	0	0
Kawakawa	...		400	0	0
Te Kaha	...		468	14	0
No waho	...		2,692	10	7
			<hr/>		
			£	6,701	0 0

¹Kua whakakotahitia ena e te Pihopa ki te Pariha o Hikurangi.

²Kua whakakotahitia ena e te Pihopa ki te Pariha o Waiapu.

KAUTE MO TE TAU KI HUNE 30, 1910.

	£	s.	d.		£	s.	d.
Toenga o tera tau	123	13	6	Takoha	20	15	9
Itareti	388	2	8	Minita	350	0	0
				Toenga	141	0	5
<hr/>				<hr/>			
£511 16 2				£511 16 2			

